

ΓΡΑΦΕΙ Ο ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΠΑΣΠΑΛΙΑΡΗΣ

Η πολυαναμενόμενη στους κύκλους των ιστορικών βιογραφίας του Ιωάννη Καποδίστρια από τον Χρήστο Λούκο δεν απογοητεύει τους αναγνώστες. Είναι ένα υπέροχο ανάγνωσμα με λογοτεχνική ροή και κορυφαία επιστημονική τεκμηρίωση. Προδρίσται να γίνει το βασικό ανάγνωσμα για όποιον θέλει να εντρυφήσει στα του πρώτου κυβερνήτη, ευθύνη και του **Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπεζής** που ανέλαβε την έκδοσή. Η «απόπειρα ιστορικής βιογραφίας», όπως είναι ο υπότιτλος της έκδοσης, ίσως μετακινεί ελαφρά μια κατεστημένη αντίληψη για τον πρώτο Κυβερνήτη, που η σύγχρονη έρευνα έχει αρχίσει να αποδομεί πλέον τεκμηριωμένα. Όπως συνήθως συμβαίνει σε αυτές τις περιπτώσεις, ο διάβολος κρύβεται στις λεπτομέρειες και αξίζει να ακουστούν ορισμένες «ενστάσεις».

Η πρώτη και ίσως η πιο σοβαρή έλλειψη της βιογραφίας είναι η ελάχιστη αναφορά που γίνεται στα χρόνια της δραστηριότητας του Καποδίστρια στο πλαίσιο της Επανάστασης Πολιτείας (1801-1807), του παραγνωρισμένου πρώτου ελληνικού κράτους μετά την Αλωση. Από εκεί ξεκινούν και σημαντικές παρανοήσεις. Διαβάζοντας ο συγγραφέας τις μεταγενέστερες 176 επιστολές του Καποδίστρια στον πατέρα του προχωρά στο πρώτο «unfait» προς τον ήρωα που βιογραφεί: «Το ενδιαφέρον [του Ι.Κ.] για την «πατρίδα» δεν λείπει από τις επιστολές τους, αλλά η λέξη καλύπτει την περίοδο αυτή μόνο τη γενέτειρα Κέρκυρα και τα Επτάνησα γενικότερα» (σελ. 49). «Ωστόσο, η Ελλάδα, ως έθνος αλλά με αδιευκρίνιστη γεωγραφική ενότητα, σιγά σιγά σκιαγραφείται εντονότερα στο μυαλό του...» (σελ. 55).

Κι όμως, μια χαρά ήταν σχηματισμένη και η Ελλάδα ως γεωγραφικός χώρος και

ως περιεχόμενο της έννοιας της δικής του πατρίδας ήδη από το 1797-8. Μια συρροή γεγονότων πολιτικών, εκπαιδευτικών, αλλά και εκδόσεων σημαντικών που έγιναν στα Ιόνια νησιά τα πρώτα εκείνα χρόνια αναγνωρίζουν την κοινή πατρίδα. «Είμεθα Έλληνες» αναφωνεί ένας από τους Ρηγικούς συνεργάτες του στην Ιστορία Σουλίου και Πάργας το 1803. Το ποια ήταν ακριβώς η πατρίδα του Καποδίστρια το ξεκαθαρίζει η Ρωζάνδρα Στούρτζα σε μια παράθεση που κάνει ο ίδιος ο Χ. Λούκος: «Η αλληλογραφία μας αφορούσε στα γεγονότα που συνέβαιναν την εποχή εκείνη στους κοινούς πόθους μας για την Ελλάδα, την οποίαν ελπίζαμε να ιδούμε ανισταμένη στο πλαίσιο της Ιονίου Πολιτείας...» (σελ. 97).

«Unfait» είναι και ο χειρισμός του Καποδίστρια που πολιτεύεται στην Ελβετία (1813-1815). Ακολουθώντας την παγιωμένη άποψη για τα πολιτικά πιστεύω του Καποδίστρια, ο καθηγητής Λούκος παρουσιάζει τις δράσεις και τις ενέργειες του Καποδίστρια υπέρ των Ελβετών, αλλά αποφαινεται πως «ως προς τη μορφή διακυβέρνησης της ομοσπονδίας, ευχαρίστησε περισσότερο τους αριστοκράτες και λιγότερο τους φιλελευθέρους» (σελ. 69). Κι όμως, έχει συμβεί το αντίθετο. Με τα συντάγματα των καντονίων που διόρθωνε, αλλά κυρίως με την ομοσπονδιακή του πρόταση,

ΧΡΗΣΤΟΣ ΛΟΥΚΟΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ ΜΙΑ ΑΠΟΤΙΜΗΘΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΜΙΕΤ

Χρήστος Λούκος
**ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ
ΜΙΑ ΑΠΟΤΙΜΗΘΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΣ**

ΜΙΕΤ, σελ. 544
Τιμή 30 ευρώ

η οποία απορρίφθηκε από τους Ελβετούς, συντασσόταν με τους μετριοπαθείς φιλελευθέρους. Ήταν οι αριστοκράτες που επέβαλαν τη λύση της συνομοσπονδίας.

Η αμχανία αυτή ως προς την πολιτική

τοποθέτηση του Καποδίστρια συνεχίζεται σε πολλά σημεία της βιογράφησης του. Καταλήγει ο καθηγητής Λούκος στον ορισμό του οπαδού της Συνταγματικής Μοναρχίας που εξέφρασε πρώτη η Patricia Grimsted. Ελαφριά η παραλλαγή σε σχέση με τον γνωστό ορισμό του οπαδού της Φωτισμένης Δεσποτείας. Οτιδήποτε τέλος πάντων για να αποφευχθεί η θεώρηση του πολιτικού άνδρα αυτού ως ρεπουμπλικανού στην υπηρεσία ενός ηγεμόνα, ελλείψει άλλης δύναμης με την οποία θα μπορούσε να προωθήσει τα δικά του συμφέροντα ή μάλλον τα συμφέροντα της υποδουλωμένης πατρίδας του, όπως πίστευε ο Μέτερνικ.

Σε ένα σημαντικό σημείο της δράσης του Καποδίστρια παρατηρείται μια στρέβλωση των προτάσεών του. Παρατίθεται μια γνωστή φράση του: «Να εξομοιωθεί η δημόσια εκπαίδευση με εκείνη του κλήρου, η μία να μην μπορεί να αποδεσμευτεί ποτέ από την άλλη, λιγότερο ακόμη να βρεθούν σε διαφωνία» (σελ. 130). Και σχολιάζει στο σημείο αυτό ο καθηγητής Λούκος: «Απλώς να αναφερθεί εδώ, για σύγκριση, σε πόσο διαφορετικές θέσεις είχαν καταλήξει στο θέμα αυτό ο Αδαμάντιος Κοραής και άλλοι εκπρόσωποι του νεοελληνικού διαφωτισμού» (ο.π.).

Η αλήθεια είναι όμως ότι ο Καποδίστριας δεν επιδίωξε ποτέ εκκλησιαστική παιδεία

Στις 27 Σεπτεμβρίου 1831 ο Ιωάννης Καποδίστριας δολοφονήθηκε στο Ναύπλιο, έξω από την εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνα. Πίνακας του Διονύσιου Τσόκου

Χρήστος Λούκος

Ο Ιωάννης Καποδίστριας των καλών προθέσεων

Μια αποτίμηση της βιογράφησης του πρώτου Κυβερνήτη της Ελλάδας από τον σημαντικό ιστορικό και ιδρυτικό μέλος της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

για τους νέους όσο κι αν τους ήθελε καλούς χριστιανούς με χρηστοϊθεία. Επιδίωξε όμως εθνική παιδεία για τους ιερωμένους. Αυτό ήταν το παράδειγμα της σχολής της Τενέδου που διευθύνε (1804-1806), αλλά και των σχολείων της επαναστατημένης Ελλάδας που ίδρυσε. Η σύγκριση δε με τον διαφωτισμό του Κοραή και των υπολοίπων είναι ετεροβαρής. Ο Καποδίστριας επεδίωξε εθνική παιδεία, συντασσόμενος με τα πιο σύγχρονα και λα-

Σβάνει διά παντός μάλλον την αλλοπρόσαλλη κατηγορία περί δικτατορίας ή πραξικοπήματος Καποδίστρια κατά την ανάληψη των καθηκόντων του

μπρά παραδείγματα των εκπαιδευτηρίων της Ελβετίας και γλώσσα εκπαίδευσης τη δημοτική. Ισομερή τεχνική και θεωρητική εκπαίδευση. Ο Κοραής και οι λοιποί, ορισμένοι από τους οποίους πολύ μόχθησαν για τη δολοφονία του Κυβερνήτη (Φαρμακίδης, Πολυζωίδης κ.ά.), επέβαλαν μια παιδεία της βέργας, της «φιλολογικής δικτατορίας» και της καθαρεύουσας.

Ως προς τα της Φιλικής Εταιρείας νομίζουμε υπάρχει μεγάλη παρανόηση των ρωσικών πηγών σε σχέση με την εμπλοκή Καποδί-

στρια σε αυτήν. Παραθέτει βέβαια ο Λούκος την αληθινά ρηξικέλευθη ερμηνεία του πιο σημαντικού ιστορικού του καιρού μας, Βασίλη Παναγιωτόπουλου, πάνω στις σχέσεις του Καποδίστρια με κορυφαίους Φιλικούς, όπως τον οικονόμο της οικείας του, αλλά δεν πείθεται από τα επιχειρήματα. Πείθεται αντίθετα από τα επιχειρήματα των επίσημων ρωσικών εγγράφων που διαχρονικά, από την εποχή των Ρως ως σήμερα γράφονται για να παραπλανούν. Θεωρεί τον Καποδίστρια μάλλον αφελή που «υπερτίμησε την αποτελεσματικότητα που είχαν οι υποδείξεις του για σύνεση» (σελ. 166). Εστω κι αν οι υποδείξεις έγιναν προς τους συνεργάτες του και τα αδέρφια του που ήταν σχεδόν όλοι Φιλικοί.

Πλήρης αρχειακή έρευνα

Στο πιο καλό μέρος της βιογραφίας, την κυβερνητική θητεία του Καποδίστρια και την περίοδο της διαμάχης με την αυτόκλητη αντιπολίτευση, η αρχειακή δουλειά του συγγραφέα είναι μεθοδική και πλήρης, η πληρέστερη που γνωρίζουμε. Εντύπωση όμως προκαλεί το γεγονός ότι ο Χρήστος Λούκος, ενώ παραθέτει τα πιο σημαντικά από τα αμαρτήματα της περιβόητης αντιπολίτευσης (παράδοση απόρρητων εγγράφων στους ξένους, χρηματισμό από αυτούς, φιλαρχία, εμφυλιοπολεμική διάθεση, διάθεση πλουτισμού, σύσταση εγκληματικών συμμοριών, εμπρησμό του ελληνικού στόλου με ιδιοτελείς σκοπούς, πολιτική δολοφονία κ.ο.κ.) συνεχίζει να αναφέρει αυτή τη μερίδα των ολίγων ως «Συνταγματική Αντιπολίτευση» και τη νόμιμη κυβέρνηση του τόπου που πέτυχε σχεδόν σε όλους τους στόχους της ως «καθεστώς Καποδίστρια».

Πάμπολλες φορές διαβάζουμε για την αυταρχικότητα του Καποδίστρια, αλλά τα στοιχεία που παρατίθενται δικαιολογούν αντιθέτως έναν διαλλακτικό Κυβερνήτη που πήρε μεν μέτρα για να αποτρέψει άλλον έναν εμφύλιο, αλλά που προσπαθούσε μέχρι την τελευταία στιγμή να τα βρει με όλους, ακόμα και με αυτούς που είχαν αποφασίσει τη δολοφονία του. Τουλάχιστον, ο Χ. Λούκος σβάνει διά παντός μάλλον την αλλοπρόσαλλη κατηγορία περί δικτατορίας ή πραξικοπήματος Καποδίστρια κατά την ανάληψη των καθηκόντων του.

Ενώ τα περισσότερα στοιχεία για το τι έγινε τελικά κατά το 1830-1 είναι εκεί, οι κρίσεις παραμένουν ίδιες. Αυτή είναι μια ευθύνη που βαρύνει τον συγγραφέα. Αραγε έτσι να έβλεπαν τα πράγματα οι τρεις σημαντικότεροι ιδρυτές της ΕΤΕ, ο Ευνάρδος, ο Νικόλαος Ζωσιμάς και ο Γεώργιος Σταύρος; Ίσως υπάρχει ο φόβος μη χαρακτηριστεί και αυτή η βιογραφία για τον Καποδίστρια ως αιογραφία. Πολύ περισσότερο ενυπάρχει κατά τη γνώμη μου η γνωστή αδυναμία των περισσότερων βιογραφιών να αποκτή σταδιακά ο βιογραφούμενος τη θέση του όχι ως προς τον ιστορικό του περίγυρο αλλά ως προς τα πιστεύω του βιογράφου. Μερικές δε φορές να αποκτή και τον χαρακτήρα αυτού. Ο Καποδίστριας είναι σε αυτή τη βιογραφία ένας άνθρωπος εξαιρετικών προθέσεων, αλλά μέχρις εκεί.

Αδυνατεί κατά τη γνώμη μου ο Χρήστος Λούκος να δει τον πολιτικό Καποδίστρια που διόλου αφελής δεν υπήρξε, διόλου άκαμπος πολιτικά, αντιδημοκρατικός ή ηθικόλογος. Αδυνατεί να δει τον ρεπουμπλικάνο Καποδίστρια, τον κρυφό επαναστάτη, τον διπλωματικό ηγέτη μιας συνταγματικής Ευρώπης, τον επίμονο φιλελεύθερο πολιτικό, τελικά, τον ιδρυτή της νεότερης Ελλάδας, ενός έθνους που έγινε με μόνο στόχο την ελευθερία και την ευδαιμονία όσων το απαρτίζουν, ενός κράτους όπου άρχουν οι νόμοι, και οι πολιτικοί αποσύρονται στα «Επισκοπιανά», αν τους αφήσουν βέβαια να ολοκληρώσουν το έργο τους.

